

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Seramik Anasanat Dalı

**ENDÜSTRİYEL SERAMİK ÜRETİM MALZEMELERİYLE SANATSAL
DÖNÜŞÜM**

Çağrı ATASAYAR

Yüksek Lisans Sanat Çalışma Raporu

Ankara, 2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Seramik Anasanat Dalı

ENDÜSTRİYEL SERAMİK ÜRETİM MALZEMELERİYLE SANATSAL DÖNÜŞÜM

Çağrı ATASAYAR

Yüksek Lisans Sanat Çalışma Raporu

Ankara, 2024

ENDÜSTRİYEL SERAMİK ÜRETİM MALZEMELERİYLE SANATSAL DÖNÜŞÜM

Danışman: Prof. Dr. Candan TERVİEL

Yazar: Çağrı ATASAYAR

ÖZ

ATASAYAR, Çağrı. *Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleriyle Sanatsal Dönüşüm*, Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu, Ankara, 2024.

Bu çalışmada, endüstrinin tarihsel gelişim süreci analiz edilmekte ve seramiğin endüstriyel üretim malzemelerine ve üretim alanında kullanılan kalıplara örnek verilerek üretim süreci detaylandırılmaktadır. Seramiğin endüstriye dâhil olma süreci, tarihsel ve teknolojik perspektiflerden ele alınmış; endüstriyel seramiğin fonksiyonları, çeşitleri ve kullanım alanları örneklerle desteklenerek açıklanmıştır. Bunun yanı sıra, sanat kavramı derinlemesine incelenmiş ve seramik sanatının tarihsel evrimi ile bu sanat dalının estetik ve kültürel önemi açıklanmıştır. Özellikle seramik üretiminde kullanılan alçı kalıplarının, sanat uygulamalarıyla olan ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Şamotlu kilden elde şekillendirilip sırlanarak tamamlanmış tek bir hayvan figürü ile kalıp ürünü olan fincan birlikte tasarlanmış ve bu birliktelikten doğan yeni sanatsal ifadeler kalıpla bütünleştirilerek, endüstri ile sanatın kesişim noktasında analiz edilmiştir.

Bu bağlamda, endüstriyel üretim malzemelerinin seramik sanatının sürecine nasıl dahil olduğu ve bu birlikteliğin nasıl bir dönüşüm yarattığı, kapsamlı bir şekilde tartışılmaya ve öznel bir anlatım dili oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Seramik Sanatı, Endüstri Devrimi, Seramik Kalıpları, Dönüşüm.

ARTISTIC TRANSFORMATION WITH INDUSTRIAL CERAMIC PRODUCTION MATERIALS

Counselor: Prof. Dr. Candan TERVİEL

Author: Çağrı ATASAYAR

ABSTRACT

ATASAYAR, Çağrı. *Artistic Transformation Through Industrial Ceramic Production Materials*, Master of Arts Study Report, Ankara, 2024.

In this study, the historical development of industry is analyzed, and the production process is detailed by providing examples of industrial production materials and molds used in the field of ceramics. The integration of ceramics into industry is examined from historical and technological perspectives; the functions, varieties, and applications of industrial ceramics are explained with supporting examples. Additionally, the concept of art is explored in depth, and the historical evolution of ceramic art, along with its aesthetic and cultural significance, is elucidated. Special emphasis is placed on the relationship between plaster molds used in ceramic production and artistic practices. A single animal figure, hand-formed from grogged clay and completed with glazing, is designed together with a mold-produced cup, and the new artistic expressions arising from this combination are analyzed at the intersection of industry and art, integrating the mold into the artistic process.

In this context, how industrial production materials have become part of the ceramic art process and the transformation this union has created are comprehensively discussed, with an attempt to establish a subjective narrative style.

Keywords: Ceramics, Ceramic Art, Industrial Revolution, Ceramic Molds Transformation.

TEŞEKKÜR

“Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleriyle Sanatsal Dönüşüm” başlığı altında hazırladığım bu çalışma raporunun her aşamasında değerli katkı ve emeklerini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Candan TERVİEL’ e, eğitim sürecimde bana yol gösteren ve destek olan tüm bölüm hocalarıma, hayatım boyunca yanımda olan, sevgisi ve fedakârlıklarıyla beni her zaman destekleyen kıymetli annem Serap Arzu Özyıldırım’a en derin teşekkürlerimi ve Őükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
GÖRSEL DİZİNİ	Error! Bookmark not defined.
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ENDÜSTRİ KAVRAMI ENDÜSTRİYEL SERAMİK	3
1.1. Endüstri (Sanayi) Tanımı.....	3
1.2. Geçmişten Günümüze Endüstriyel Seramik.....	4
1.3. Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleri.....	8
1.4. Endüstriyel Seramik Tercih Nedenleri.....	10
2. BÖLÜM SERAMİK SANATI	17
2.1. Sanat Algısı.....	17
2.2. Seramiğin Sanat ve Endüstriyel Anlamda İlk Örnekleri	17
2.3. Endüstriyel Seramiğin Sanat Alanında Kullanımı.....	28
2.4. Endüstriyel Seramik Ürünlerin Sanatsal Örnekleri.....	32
3. BÖLÜM: ÜRETİM MALZEMELERİNİN SANATTA ÖNEMİ	33
3.1. Üretim Malzemeleri ve Sanat	33
3.2. Üretim Malzemelerinden Biri Olan Kil ve Özellikleri.....	34
3.3. Sanatta Kilin Önemi ve Kullanımı.....	35
4. BÖLÜM: UYGULAMALAR	37
SONUÇ	60
KAYNAKÇA	62
YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	64
ETİK BEYANI	65
YÜKSEK LİSANS SANAT ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	66
MASTER'S ART WORK ORIGINALITY REPORT	67

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1: Bernard Leach Uzakdoğu Seramik Atölyesinde Çevik, N. S. (2015). Avrupa Seramik Sanatında Endüstrileşme Süreci ve Cumhuriyet Sonrası Türk Seramik Sanatına Yansımaları. Sanat Tarihi Dergisi, 81. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192626 (Erişim: 10. 08. 2024).....	5
Görsel 2: Picasso ve Miro'nun Seramik Çalışmaları Çevik, N. S. (2015). Avrupa Seramik Sanatında Endüstrileşme Süreci ve Cumhuriyet Sonrası Türk Seramik Sanatına Yansımaları. Sanat Tarihi Dergisi, 82. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192626 (Erişim: 10. 08. 2024).....	6
Görsel 3: Kullanım alanlarına göre seramik ürünlerin sınıflandırılması Yeşilyurt, G. (2001). Endüstriyel Seramik Tasarımında Şekillendirme ve Üretim Yöntemleri ile Kişisel (Endüstriyel) Tasarımlar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, 5-6. https://katalog.marmara.edu.tr/yordam/?dil=0&p=1&q=+End%C3%BCstriyel+Seramik+Tasar%C4%B1m%C4%B1nda+%C5%9Eekillendirme+ve+%C3%9Cretim+Y%C3%B6ntemleri+%C4%B0le+Ki%C5%9Fisel+(End%C3%BCstriyel)+Tasar%C4%B1mlar&alan=tum_txt&demirbas=T0048102 (Erişim: 10. 08. 2024)	8
Görsel 4: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Tasarım Fincan, 8,5cm x 6,5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.	10
Görsel 5: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal dudak Alçı Tasarım Fincan Kalıbı, 30cm x13cm x 10cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.	11
Görsel 6: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçin Tasarım Fincan, 8,5cm x 8,5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.	12
Görsel 7: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Tasarım Fincan Kalıbı, 30cm x13cm x10cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024	13

Görsel 8: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş ve Sertleşmiş Pişirim yapılmamış Tasarım Fincan, 6cm x9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

.....13

Görsel 9: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş Ve 1040’c Pişirim Yapılmış Tasarım Fincan, 10cm x 7cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.....14

Görsel 10: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş ve 1040’c Pişirim Yapılmış ve Tekrardan Sırlanıp 1040’c Pişirilmiş Sırlı Tasarım Fincan, 6cm x9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi,2024.....15

Görsel 11: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Kalıp Tekniği ile Seramik Dökümü Çamuru, 1040’c Pişirim yapılmış ve Tekrardan Sırlanıp 1040’c Pişirilmiş Sırlı ve Sırsız Kullanıma Hazır Tasarım Fincanlar, 6cm x 9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

.....16

Görsel 12: Mağara Resimleri . <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-prehistorik-magara-resimleri-sanat-mi-ayin-isareti-mi-iletisim-dili-mi-3795/> (Erişim: 10.08.2024).....17

Görsel 13: Mısır Sanatı - Dandera Tapınağı.....
https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Dendera_R%C3%B6mische_Mammisi_19.JPG (Erişim: 10.08. 2024).18

Görsel 14: Yunan Sanatı -Auxerre Tanrıçası – Kadın Figürü
[https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Greek/311152/Auxerre-Tanr%C4%B1%C3%A7as%C4%B1-olarak-bilinen-kad%C4%B1n-heykeli,-M%C3%96-640-630-dolaylar%C4%B1-\(kire%C3%A7ta%C5%9F%C4%B1\)-\(ayr%C4%B1nt%C4%B1lar-i%C3%A7in-bkz.-164695\).html](https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Greek/311152/Auxerre-Tanr%C4%B1%C3%A7as%C4%B1-olarak-bilinen-kad%C4%B1n-heykeli,-M%C3%96-640-630-dolaylar%C4%B1-(kire%C3%A7ta%C5%9F%C4%B1)-(ayr%C4%B1nt%C4%B1lar-i%C3%A7in-bkz.-164695).html) (Erişim: 10. 08. 2024)

.....18

Görsel 15: Sanatta Estetik Örnekleri; Selena Mattei, 2023, Kübra Nur Kalkan, 2017.	20
Görsel 16: Gemi, Sırlı Seramik Korkmaz, T. (2018). Çağdaş Seramik Eserlerde Gemi Formu. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 6(30). https://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1539256404.pdf . (Erişim: 10.08. 2024).	22
Görsel 17: Hitit İnanlık Vazosu Seramik Örneği https://www.fikriyat.com/kultur-sanat/2018/09/07/dunyada-kabartma-teknigiyle-yapilmis-ilk-eser-inandik-vazosu (Erişim: 10. 08. 2024).	22
Görsel 18: Antik Dönem Seramik Örneği. https://worldarkeoloji.blogspot.com/2017/10/antik-donem-seramik-sanat-ve-geometrik.html (Erişim: 10.08. 2024)	23
Görsel 19: Çatalhöyük 'de Bulunan Seramik Örnekleri https://indigodergisi.com/2014/10/toprakla-atesin-aski-seramigin-dogusu/ (Erişim: 10.08. 2024).....	23
Görsel 20: Sanatsal Seramik Örnekleri https://www.artfulliving.com.tr/gundem/altin-sehrin-insanlari-sergisi-tunel-sanat-galerisinde-i-18500 (Erişim: 10.08. 2024).	24
Görsel 21: Gropius, Çay Takımı Aslan, P. Ş. (2019). Bauhaus Ekolü ve Endüstriyel Seramik Tasarımına Etkileri. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 8(55). https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1552643085.pdf (Erişim: 10.08. 2024).....	25
Görsel 22: Wedgwood'un Seramik Sanat Eserleri Ünal, S. (2021). Estetik-Sanat-Zanaat Yaklaşımıyla Seramik Sanatı Üzerine Düşünceler. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 195-224. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1553853 (Erişim: 10.08. 2024).....	26
Görsel 23: Ünal, S. (2021). Estetik-Sanat-Zanaat Yaklaşımıyla Seramik Sanatı Üzerine Düşünceler. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 195-224. (209)	

https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1553853 (Erişim: 10.08. 2024) Peter Voulkos. (Erişim: 10.08. 2024).	27
Görsel 24: Sadi Diren Gemi. https://artam.com/muzayede/298-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar-2/sadi-diren-1927-gemi/ (Erişim: 10. 08. 2024).	28
Görsel 25: Füreyâ Koral'ın Seramik Eseri. https://www.artiummodern.com/urun/5267372/fureya-koral-1910-1997-dan-nadir-bir-parca-imzali-seramik-obje-kusursuzdur (Erişim: 10.08. 2024)	28
Görsel 26: Bernard Leach Endüstriyel Seramik Sanatı. https://www.artnet.com/artists/bernard-howell-leach/a-rectangular-stoneware-vase-with-blue-glazed-ZHG9PHKvpSLgrsF2UtV1FQ2 (Erişim: 10.08. 2024).	29
Görsel 27: Hans Cooper- Endüstriyel Seramik Sanatı. https://www.thetimes.com/culture/art/article/lucie-rie-and-hans-coper-pottery-times-luxury-rmd0wppcd . (Erişim: 10.08. 2024).	29
Görsel 28: Dimattio'nun Eseri https://brooklynrail.org/2019/11/artseen/Francesca-DiMattio-Statues (Erişim: 10.08. 2024).	30
Görsel 29: Çin porselen figürleri https://www.adriansassoon.com/contemporary/guan-yin-in-a-cloud-of-shards-2019/ .(Erişim: 10.08. 2024)	30
Görsel 30: Kırık Düşler Kutusu Adlı Eser. https://www.behance.net/gallery/12140197/A-Chest-of-Broken-Dreams . (Erişim: 10.08. 2024.	31
Görsel 31: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Yaban, 20cm x 9cm x 4cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	37

Görsel 32: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Yaban, 20x9x4 cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	38
Görse 33: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Yaban, 20x9x4 cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	39
Görsel 34: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Yaban, 20cm x 9cm x 4cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	40
Görsel 35: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Lines, 24cm x 15cm x 4cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	41
Görsel 36: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Lines, 24cm x 15cm x 4cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.....	42
Görsel 37: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Uzay, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	43
Görsel 38: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Uzay, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	44

Görsel 39: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Uzay, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	45
Görsel 40: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Ala, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	46
Görsel 41: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Sağ Profil, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Ala, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	47
Görsel 42: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Ala, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	47
Görsel 43: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. Ala, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	48
Görsel 44: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi., 14cm x9cm x 11cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme,1210°C.....	49
Görsel 45: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışma, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20cm x 10cm x 20cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	50

Görsel 46: Endüstriyel seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR, 2024 Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20cm x10cm x 20cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.....	51
Görsel 47: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figürün ve Fincanların Oluşum Aşaması, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi.	52
Görsel 48: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	53
Görsel 49: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figürünün ve Fincanların Oluşum Aşaması, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi.	54
Görsel 50: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	55
Görsel 51: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.	56
Görsel 52: Endüstriyel seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.	57

Görsel 53: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.
.....58

Görsel 54: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.
.....59

GİRİŞ

18'inci yüzyıl İngiltere'sinde sosyal, kültürel ve ekonomik alanda gerçekleşen değişiklikler Sanayi Devrimi ile sonuçlanmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte bilim insanları ve mühendisler yeni buluşlar geliştirmiş ve bu dönemde ortaya çıkan yeni buluşlar sanayinin genişleyerek, enerji ve hammadde kullanımlarının da endüstriyel alanda kullanılmaya başlanmasının önünü açmıştır. Bu gelişmelerin sadece teknik boyutu olmadığını söylemek mümkündür. Sanayi devrimi ile birlikte endüstriyel alanda yaşanan gelişmeler sanatsal alanda da yeni bir çağ ortaya çıkarmıştır. O zamana kadar sanatta doğadan ilham alınarak kullanılan yaratıcı formlar yerini sanatta yeni bir ifade olan ve “Yeni Sanat” olarak adlandırılan bir gelişmeye bırakmıştır.

Endüstri devrimi ile birlikte sanat giderek duyarlılıktan ve sıcaklıktan uzaklaşmış, belli bir kalıba ve birbirini taklit eden bir forma girmiştir. Bu durumun fark edilmesi ile birlikte Hohn Ruskin ve William Morris o dönemin İngiltere'sinde (1897) endüstri ürünlerinin sanatsal dönüşümüne dair ilk düşünceleri ortaya atmıştır. Ancak endüstri ve sanat ikilisinin arasındaki uçurumu kapatmak zannedildiği kadar kolay olmamıştır. Bu sebeple 1919 yılında Gropius bu iki kavram arasındaki uçurumu kapatabilmek amacı ile Bauhaus'u kurarak dönemin ünlü sanatçılarını bir araya getirmiştir.

Sanat en temelde duygusal veya bilişsel anlamda bireyleri etkileme yetkinliğine sahip, maddelerin genel olarak bir anlam ifade ettiği ve sembolik bir anlamı olan ürünlere verilen isim olarak ifade edilmektedir. Sanat dinleyende ve görende estetik bir heyecan ortaya çıkartan, gerçek olanı sembolik ve karşılığı olmayan bir şekilde taklit eden eser ve hareketler bütünüdür. Ayrıca sanat toplumsal yaşam döngüsünü de etkilemektedir. Toplumsal yaşam döngüsünün kültürler üzerindeki etkilerinin en önemli nedenlerinden birisi de Endüstri Devrimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İngiltere'de yaşanan Endüstri Devrimi ile birlikte daha geleneksel bir üretim şekli olan çömlekçi atölyelerinde üretilen ve işlenen seramik, endüstriyel üretim alanına girmeye başlamıştır. Ancak bu durum seramik sanatında tek tip ve ucuz ürünlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu noktada seramik sanatının yeni düzende yalnızca teknik ve üretim alanlarının geliştiğini söylemek mümkündür. Bu duruma tepki William Morris tarafından “*Endüstri Devrimini insanlığın kendine getirdiği en büyük felaket*” şeklinde gösterilmiştir. Bu tepki sonrasında Morris “*Arts and Crafts Movement*¹” isimli bir akım başlatarak insan emeğine saygı yaklaşımını yaymaya çalışmıştır. Bu akım ile beraber seramik sanatı endüstriyel dönüşüm sürecinde kendine yeni pazarlar bulmuştur.

¹ El Sanatları ve Sanat Akımı

Tek başına yeterli olmayan bu gelişme Uzak Doğu seramiklerinin ortaya çıkması ile birlikte daha nitelikli hale gelmiştir. Uzak Doğu seramiklerinin barındırdığı anlam ve değerler Batı'ya taşınmış ve seramik kültüründe yeni bir çağ başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise seramik sanatına verilen değer ve ilginin artması ile birlikte resim ve heykel sanatçıları da seramik sanatına ilgi göstermeye başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin yardımı ile seramik sanatı uluslararası pazarlarda da ilgi görmüştür.

Tarihsel süreç içerisinde 20'nci yüzyılda seramik "Sanat Seramiği" olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu tanımla ile birlikte seramik sanatı plastik sanat dallarından ayrılmış ve yeni bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler seramik sanatının hızla yayılmasının önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır. O dönemin ünlü sanatçılarından Picasso ve Miro'nun bu gelişmedeki katkıları oldukça büyüktür. Seramik sanatının bu dönüşümündeki en önemli etken ise teknolojik gelişmelerin çözümlenmesidir.

Batı'da başlayan bu gelişmelerin 1957 Türkiye'sinin önemli sanatçılarındaki etkileri görülmektedir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Mengü Ertel, Ali İsmail Türemen gibi sanatçıların eserlerinde seramik etkileri görülmektedir. Kısaca seramik 20'nci yüzyıl sanatçılarının ortaya çıkardıkları sanat eserlerinde yeni dönem oldu.

Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan bu yüksek lisans tezi içerisinde endüstriyel seramik ürünlerinin sanatsal dönüşümü arasındaki ilişkiler değerlendirilmektedir. Endüstri Devrimi ve seramik sanatının gelişimi tarihsel boyutu ile incelenmektedir. Seramik sanatı kavramının tarihsel yolculuğu geçmişten günümüze olarak incelenmiş ve örnekler üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Yapılan bu çalışmadaki asıl amaç tarama modeli ile endüstri devriminin sanatı hangi yönü ile etkilediği ve endüstriyel seramik ürünlerinin nasıl sanata dönüştüğü hakkında bilgi vermeyi sağlamaktır. Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde endüstri kavramı teorik bir çerçevede incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde seramik sanatına dair araştırmalar sunulmuş ve çalışmanın üçüncü bölümünde ise üretim malzemelerinin sanatsal alanlardaki önemi incelenmiştir.

1. BÖLÜM: ENDÜSTRİ KAVRAMI ENDÜSTRİYEL SERAMİK

Çalışmanın bu bölümünde endüstri ve endüstriyel seramik kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir. Ayrıca endüstriyel seramik üretim malzemeleri ve endüstriyel seramiğin tercih sebepleri hakkında bilgilerde çalışmanın bu bölümünde yer almaktadır.

1.1. Endüstri (Sanayi) Tanımı

Endüstri kavramı ve endüstrileşme süreci 18-19'uncu yüzyıllarda ortaya çıkan Sanayi devrimi ile başlamıştır. Bu dönemden önce enerji kaynağı olarak kömür ve buhar kullanılmaktaydı. Devrim sonrasında bu enerjin kaynakları yerini makine kullanımına bıraktı (Kök, 2003, s. 7).

Endüstri devrimi (sanayi devrimi) en basit tanımı ile insan gücünün kullanıldığı üretim tarzından makine gücünün kullanılmaya başlanması olarak ifade edilmektedir. Makine gücünün kullanılmaya başlanması 18'inci yüzyıl İngiltere'sinde dokuma sanayisinde ortaya çıkmıştır. Makine gücünün kullanılmaya başlaması ile birlikte üretimin şekli ve miktarında değişimler olmuştur (Küçükkalay, 1997, s. 52).

Endüstri Devrimi insanlık tarihinde önemli gelişmelerin yaşandığı dönüm noktalarından birisi olarak kayıtlara geçmiştir. Devrim sonrasında Batı'da insanların yaşam tarzlarına kadar köklü değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişimlerin yanı sıra nüfus artışı ve hayat standartlarındaki değişim paralel olarak gerçekleşmiştir. Endüstri Devrimi için nüfus artışının ekonomik büyümeyi sınırlanmadığını söylemek mümkündür (Küçükkalay, 1997, s. 52).

Endüstri kavramı en basit hali ile *“aynı ve/veya yakın ikame malı üreten firmalar topluluğu ya da herhangi bir üretim kolunda faaliyet gösteren tüm firmalar grubu”* olarak tanımlanmaktadır. Endüstri kavramı tanımlanırken genelde üretimi yapılan ürün özelinde piyasa ve üretim şekli özelliklerine göre tanımlar oluşturulmaktadır (Kök, 2003, s. 8).

18'inci yüzyıl İngiltere'sinde sosyal, kültürel ve ekonomik alanda gerçekleşen değişiklikler Sanayi Devrimi ile sonuçlanmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte bilim insanları ve mühendisler yeni buluşlar geliştirmiş ve bu dönemde ortaya çıkan yeni buluşlar sanayinin genişleyerek, enerji ve hammadde kullanımının da endüstriyel alanda kullanılmaya başlanmasının önünü açmıştır. Bu gelişmelerin sadece teknik boyutu olmadığını söylemek mümkündür. Sanayi devrimi ile birlikte endüstriyel alanda yaşanan gelişmeler sanatsal alanda da yeni bir çağ ortaya çıkarmıştır. O zamana kadar sanatta doğadan ilham alınarak kullanılan yaratıcı formlar yerini sanatta yeni bir ifade olan ve “Yeni Sanat” olarak adlandırılan bir gelişmeye bırakmıştır (Çevik, 2015, s. 78-79).

Sanat en temelde duygusal veya bilişsel anlamda bireyleri etkileme yetkinliğine sahip, maddelerin genel olarak bir anlam ifade ettiği ve sembolik bir anlamı olan ürünlere verilen isim olarak ifade edilmektedir. Sanat dinleyende ve görende estetik bir heyecan ortaya çıkartan, gerçek olanı sembolik ve karşılığı olmayan bir şekilde taklit eden eser ve hareketler bütünüdür. Ayrıca sanat toplumsal yaşam döngüsünü de etkilemektedir. Toplumsal yaşam döngüsünün kültürler üzerindeki etkilerinin en önemli nedenlerinden birisi de Endüstri Devrimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Çevik, 2015, s. 80).

1.2. Geçmişten Günümüze Endüstriyel Seramik

Endüstriyel seramik kavramının gelişimine geçmeden önce tasarım ve endüstri tasarımı kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Tasarım kavramı en basit hali ile “tasarımlama eylemi” olarak ifade edilmektedir (Sevim, 1993, s. 2). Daha genel bir tanımla yapmak gerekirse de tasarım, *“İnsanın çevreye olan uyumunu basit bir olgu değil, yaratıcı ve düzenleyici bir kültür bütünü olarak görmek ve değerlendirmek gerekir. İnsan özde gereksinimleri, eylemleri ve davranışları ile bir bütündür. Bu bütünü insan sistemi olarak tanımlayabiliriz. İnsan sistemi ayrıca sürekli olarak içinde yer aldığı çevre sistemi ile karşılıklı bir etkileşim halindedir. İşte insan sistemi ile çevre sistemi arasındaki etkileşimden ortaya çıkan sonuç”* olarak ifade edilmektedir (Sevim, 1993, s. 2). Endüstri tasarımı ise en basit hali ile “endüstride üretilen her türlü eşyanın tasarlanması” olarak tanımlanabilmektedir (Sevim, 1993, s. 2).

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde ise 1800’lü yıllarda yaşanan endüstriyel gelişme seramik sanatında endüstrileşmenin, porselen ve el işçiliği kapsamında artistik seramik ürünlerinin üretimi gibi değişimlere sebep olmuştur. Bu alanda endüstri devriminin ilk etkilediği bölge Britanya olmuştur. Bu devrime kadar çömlekçilik olarak bilinen seramik sanatı köylülerin el işçiliği üzerine kuruluydu. Bu dönemde ortaya çıkan ürünlerde estetik değerlere rastlanmamaktaydı. İngiltere’de Wedgwood’un organizasyon yeteneği sonucunda köylülerin el işi olarak yaptığı üretimler endüstriyel üretim şeklini almıştır. Wedgwood’un o dönem ortaya koyduğu formlarda sanat tarihinin etkileri görülmektedir. Sanat tarihi formları yeniden tasarlanarak endüstriyel bir hale getirildi. Wedgwood’un yaptığı bu değişimlerin endüstrinin gelişmesinde önemli bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür (Sevim, 1993, s. 3).

İngiltere’de yaşanan Endüstri Devrimi ile birlikte daha geleneksel bir üretim şekli olan çömlekçi atölyelerinde üretilen ve işlenen seramik, endüstriyel üretim alanına girmeye başlamıştır. Ancak bu durum seramik sanatında tek tip ve ucuz ürünlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu noktada

seramik sanatının yeni düzende yalnızca teknik ve üretim alanlarının geliştiğini söylemek mümkündür. Bu duruma tepki William Morris tarafından “*Endüstri Devrimini insanlığın kendine getirdiği en büyük felaket*” şeklinde gösterilmiştir. Bu tepki sonrasında Morris “*Arts and Crafts Movement*” isimli bir akım başlatarak insan emeğine saygı yaklaşımı yaymaya çalışmıştır. Bu akım ile beraber seramik sanatı endüstriyel dönüşüm sürecinde kendine yeni pazarlar bulmuştur (Çevik, 2015, s. 79-80).

Tek başına yeterli olmayan bu gelişme Uzak Doğu seramiklerinin ortaya çıkması ile birlikte daha nitelikli hale gelmiştir. Uzak Doğu seramiklerinin barındırdığı anlam ve değerler Batı’ya taşınmış ve seramik kültüründe yeni bir çağ başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise seramik sanatına verilen değer ve ilginin artması ile birlikte resim ve heykel sanatçıları da seramik sanatına ilgi göstermeye başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin yardımı ile seramik sanatı uluslararası pazarlarda da ilgi görmüştür. Uzak Doğu seramiklerinin Batı’ya taşınmasında en büyük rolü Bernard Leach oynamıştır (Çevik, 2015, s. 81).

Görsel 1: *Bernard Leach Uzakdoğu Seramik Atölyesinde Seramik çalışması Yapımı*

Kaynak: (Çevik, 2015, s. 81)

1900’lü yıllarda Almanya’da etkileri görülen Bauhaus ekolü endüstriyel seramik alanında önemli gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Dönemin şartları gereği zor şartlar altında dönüşüme çalışılan bu ekolde Gropius seri imalata yönelmenin önemli olacağını vurgulamaktadır. Gropius ve Marx arasında şöyle bir diyalog geçmektedir (Sevim, 1993, s. 3):

“Dün birçok yeni çömleğine baktım neredeyse hepsi tek ve tekrarlanamayacak şeylerdi. Bu da geniş bir topluluğa ulaştırılabilecek olan ağır işçilik ürünlerinin bulunmamasında mutlak hata olabilir. Bunların makineler yardımıyla bazılarını kopyalama yolları bulmalıyız (Droste, 1990, s. 71).”

Avrupa’da endüstriyel seramik alanında gelişmeler bu yönde yaşanırken Türkiye’de bu etkiler 1950’li yıllarda görülmektedir. Bu gelişmeler kapsamında 1948 yılında Eczacıbaşı Kartal’da seramik fabrikası açılmıştır. Bu fabrikada dışarıdan temin edilen sıhhi malzemelerin üretimi yapılmaya başlanmıştır ancak mal üretiminde eksik kalınması sebebi ile yeni fabrikalar kurulmuştur. Bu gelişmeleri 1965 yılında Çanakkale’de kurulan fabrika ve sonrasında Bozüyük Seramik takip etmiştir. Kartal’da kurulan fabrika genişlemiştir. Beraberinde seramik alanında pek çok fabrika kurulmaya başlanmıştır. Günümüz Türkiye’sinde seramik endüstrisi hala dışa bağımlı halde üretim gerçekleştirmektedir (Sevim, 1993, s. 4).

20’nci yüzyılda seramik “Sanat Seramiği” olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu tanımla ile birlikte seramik sanatı plastik sanat dallarından ayrılmış ve yeni bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler seramik sanatının hızla yayılmasının önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır. O dönemin ünlü sanatçılarından Picasso ve Miro’nun bu gelişmedeki katkıları oldukça büyüktür. Seramik sanatının bu dönüşümündeki en önemli etken ise teknolojik gelişmelerin çözümlenmesidir (Çevik, 2015, s. 82).

“Seramik sanatına ivme kazandıran tüm bu gelişmeler Picasso ve Miro’nun seramik yapıtları ile çağdaş anlamdaki boyutuna oturdu. Bu boyuta gelinmesinde hiç şüphesiz seramiğin teknolojik gelişiminin çözümlenmesinin yapılmış olması önemli bir etkendi. (Çevik, 2015, s. 82).”

Görsel 2: Picasso ve Miro’nun Seramik Çalışmaları

Kaynak: (Çevik, 2015, s. 82)

Seramik sanatı en temelde iki önemli kategoriye ayrılmaktadır. Endüstriyel seramik sanatı bu önemli kategorilerden birisidir. Endüstri devriminin etkilerinin tüm dünyada görüldüğü zaman olan 19'uncu yüzyıldan sonra etkileri daha çok görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde daha küçük atölyelerde tek tip üretilen seramik ürünler ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Böylelikle seri üretim seramik sanatında da zorunlu bir hal almıştır (Çevik, 2015, s. 83).

“Endüstriyel Seramik Sanatına bu açıdan bakıldığında hızlı, seri, ucuz maliyetle, iyi kazanç elde edildiği görülmüş ancak bu ucuz, yozlaşmış, çirkin, taklit el sanatları ürünlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Klasik seramik sanatının ikinci grubunu oluşturan ve özgün (soyut, serbest) seramik sanatı olarak tanımlanan sanat, tamamen özgür bir anlatımı yeğlemektedir. Günümüzde artık seramik çamuru bir ham madde, bir malzeme olarak görülüp pek çok yardımcı malzeme ile desteklenerek kendi niteliklerini diğer malzemelerle de paylaşma yolundadır (Özen, 1993, s. 61).”

1.3. Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleri

Endüstriyel seramik üretimi seri ve toplu üretimi ifade etmektedir. Benzer biçimlerde pek çok sayıda aynı ürünün üretiliyor olması endüstri seramiğini diğer seramik ürünlerinin üretiminden ayıran bir özelliktir. Seramik ürünler malzeme yapıları bakımından farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır (Yeşilyurt, 2001, s. 5).

Görsel 3: Kullanım alanlarına göre seramik ürünlerin sınıflandırılması

Yapı seramikleri	Tuğla Kiremit Duvar kaplama plakları Yer kaplama plakları Sağlık gereçleri (lavabo, klozet, eviye, pisuar vs.) Su boruları Kanalizasyon boruları Baca boruları
Ev eşyası seramikleri	Saksı, çanak, çömlek Süs eşyası Sofra seramiği Ateşe dayanıklı pişirme kapları
Elektrik	Şalter parçaları Sigorta parçaları Alçak gerilim izolatörleri Yüksek gerilim izolatörleri Ateşleme buji seramikleri
Elektronik seramikler	Manyetik seramikler Dialektrik Seramikler
Refrakter seramikler	Ateş tuğlası Silika tuğla Bazik tuğla Karbon tuğla Ateş çimentosu

Aşındırıcı seramikler	Zımpara taşları Zımpara tozları Sentetik elmas
Bio seramikler	Seramik kemikler Seramik protezler
Nükleer seramik	Nükleer yakıt sistem seramikleri Radyasyona karşı ağır betonlar
Mekanik seramikler	Piston Motor gövdesi
Ser-ment'ler	Seramik metal karışımı parçalar
Uzay araçları seramikleri	Isı ve sürtünmeye dayalı kılıflar Uçuş pist platformları
Süper iletken seramikleri	Enerji iletimi sistemleri

Kaynak: (Yeşilyurt, 2001, s. 5-6)

Endüstriyel seramik üretiminde teknolojik gelişimlere entegre olmuş kalıplama yöntemleri kullanılmaktadır. Endüstriyel üretim süreçlerini kolaylaştırmak ve üretim miktarını arttırabilmek adına kalıp, farklı malzemeler ve teknolojik sistemlerle doğru ve sağlıklı üretimin gerçekleştirilmesi kaçınılmazdır. Endüstriyel seramik üretiminde kalıp kullanımı vazgeçilmez bir yöntemdir. Seramik malzemelerin üretiminde genel olarak kimyasallar kullanılmaktadır. Seramik üretiminde doğal pek çok hammadde kullanılmaktadır. Bu hammaddelerin içerikleri genel olarak minerallerden oluşmaktadır (Sevim, 1993, s. 82).

Seramik belirtildiği üzere tüm alanlara katkı sağlamakta olup dayanıklılığı, işlevselliği ve görseelliğiyle hayatımızın her alanında yer almaktadır. Endüstri amacı ile üretilmekte olan seramiklerin oluşum aşamasında kullanılan endüstri üretim araçlarıda büyük önem taşımaktadır.

1.4. Endüstriyel Seramik Tercih Nedenleri

Endüstriyel seramik kullanımının pek çok avantajı vardır. Öncelikle endüstriyel seramikler kimyasal dirence sahiptir. Çizilmeye karşı dayanıklıdırlar. Ayrıca yüksek kuvvetli aşındırıcı kimyasallar ve sıvılarla yapılan çalışmalarla uyumludur. En önemlisi ise DIN 12916 ve DIN 28062 standartlarına uygun ortamlarda üretilmişlerdir (Yeşilyurt, 2001, s. 5-6).

Endüstriyel seramik üretim malzemeleri alanlarına göre yukarıdaki tabloda detaylandırılmıştır. Endüstriyel seramik üretim malzemesi olan kalıplar üretimi kolaylaştırmak verimi artırmak ve insan gücünü azaltarak daha fazla ürün elde etmek için tercih edilmektedir. Tüketim aracı olarak kullanılan fincan endüstriye örnek alınarak üretim süreçleri paylaşılmıştır. Amacına göre tasarlanan ürün çekirdek olarak adlandırılır. Ürün tüketim miktarına ve amacına hizmet edeceği boyutlarda hesaplanarak oluşturulur. Tasarlandıktan ve oluşturulduktan sonra ürün kalıbını almak üzere temizlenir. Aşağıda belirtilen görseller endüstriyel seramik üretiminin aşamalarını örneklendirmek adına oluşturulmuştur.

Görsel 4: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Tasarım Fincan, 8,5cm x 6,5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Endüstriyel seramik üretiminde alçının tercih edilmesinin sebebi üretimde içerisine dökülen çamurun nemini alarak sertleşmesini sağlaması ve bir katman oluşturmasıdır. Bal dudak alçının tercih edilmesinin sebebi ise içerisinde baloncuk ve hata bırakmayarak pürüzsüz ve kusursuz ürün almaya yardımcı olmasıdır. **Görsel 4:** de görülen fincan tasarımı bal dudak alçıdan torna tekniği ile tasarlanmış ve oluşturulmuştur. İşlem tamamlandıktan sonra zımpara yardımı ile pürüzsüzleştirilmiş ve temizlenmiştir.

Görsel 5: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal dudak Alçı Tasarım Fincan Kalıbı, 30cm x13cm x 10cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Endüstriyel seramik üretim malzemelerine örnek vermek için oluşturulmuş alçı kalıbıdır. **Görsel 4:** de verilen fincan üzerine Arap sabunu sürülerek alçıların birbiri ile bütünleşmesi ve kolay ayrılması sağlanmıştır. Yatak kalıbı oluşturularak pimler yerleştirilmiş yani kalıbın kullanımında aradaki boşluk hata kırçıkları engellenmiştir. Kalıbın tamamı üç parçadan oluşmakta olup sağ, sol ve taban olarak üçe ayrılmaktadır. Kalıptan tek parça ürün alınabilmekle birlikte günlük üretimi nemi fazlaştığı için en fazla on adettir. Kalıbın amacı tasarlanan ürünü en az kusur ile kısa sürede birden fazla üretmektir. Bu görselde içerisi boş (çekirdeksiz) bir yan parçası çıkarılmış kalıbı görmekteyiz.

Görsel 6: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçin Tasarım Fincan, 8,5cm x 8,5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Aynı tasarım ölçü ve oran olarak tekrardan üretilerek tek kalıp üzerinden iki bataryaya oluşturulmak üzere yatak kalıbına yatırılır. Bu kalıbın çift batarya olarak oluşturulmasındaki amacı tek seferde tek bataryalı kalıptan da daha fazla ürün elde etmektir. **Görsel 5**'teki tek bataryalı kalıpta günlük 10 ürün alınabiliyorken çift bataryalı kalıpta bu sayı 20 ye çıkmaktadır. Bu sayede insan gücü azaltılarak verim artırılmış endüstrinin amacına ulaşılmıştır.

Görsel 7 : Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Tasarım Fincan Kalıbı, 30cm x13cm x10cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Görsel 7: de içerisi boş bir yan parçası çıkarılmış çift bataryalı kalıba örnek verilmiştir. Kalıp oluşturulduktan sonra 3 parçasında tamamen kapatılarak içerisine sıvı döküm çamuru dökülmektedir. Alçının temas ettiği döküm çamuru belirli bir sertleşmeyle katman oluşturduğunda kalıp içerisi boşaltılarak fincanlar elde edilmektedir.

Görsel 8: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş ve Sertleşmiş Pişirim yapılmamış Tasarım Fincan, 6cm x9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Döküm işlemi gerçekleştirilerek tamamlanmış ve eşit bir oranda ağız kısımlarını hatasız çıkarmak için döküm ağızları kesilmiş tasarıma örnek verilmiştir. Bu aşamadan sonra kalıbın içerisinden ürünler kurumaya alınarak işlem tamamlanmıştır. Rötuşlanan işler 1040’c de elektrikli fırınlarda pişirilerek bisküvi halini almıştır. Elektrikli fırınlar 6 saatte 500’c ulaşarak 6 saatten sonra 1040’c ye yükselir. 1040’c de 15 dk bekletilerek sonrasında 2 gün serbest soğumaya bırakılacak programda pişirilmiştir. Tünel fırınlarda bu işlem ürün fazlalığına göre daha kısa süreye getirilebilmektedir.

Görsel 9: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş ve 1040’c Pişirim Yapılmış Tasarım Fincan, 10cm x 7cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Pişirim aşamaları tamamlandıktan sonra ürünlerin üzeri bileşenlerle hazırlanmış hazır reçeteli sırlar uygulanır. Sırın amacı hem estetik bir görüntü oluşturmak hemde gözenekleri kapatarak içerisine eklenen sıvının emilimini engellemektir. Sıvı olan sır yüzeye belirli bir katmanda (firça ile 2 kat) sürüldükten sonra tekrardan pişirim işlemi yapılmıştır.

Görsel 10: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Bal Dudak Alçı, Çift Bataryalı Kalıp İçerisinde Seramik Döküm Çamuru Dökülmüş Ve 1040'c Pişirim Yapılmış Ve Tekrardan Sırlanıp 1040'c Pişirilmiş Sırlı Tasarım Fincan, 6cm x9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Endüstri amacı ile üretilen kalıpların ve çıkartılan her ürün emek ve beceri gerektiren bir iştir. Üretim malzemeleri verimli bir üretim sağlaması açısından hatasız ve kusursuz olmalıdır. Sırlama işlemi tamamlandıktan sonra ürünlerin üretim aşaması tamamlanmıştır. Sırlamanın amacı gözenekleri kapatarak içerisine eklenen sıvının seramik çamurunun geçirgenliğini önlemek ve estetik dokunuşlar sağlamaktır. Endüstriyel seramik üretimi görsellerdeki aşamalardaki gibi çekirdek sonrasında kalıp üretilmiş ve seramik çamuru ile seri döküm alabilecek süreç tamamıyla paylaşılmıştır. Üretilen ürünler kullanıma hazırdır.

Görsel 11: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerine Örnek, Kalıp Tekniği ile Seramik Döküm Çamuru, 1040'c Pişirim yapılmış ve Tekrardan Sırlanıp 1040'c Pişirilmiş Sırlı ve Sırsız Kullanıma Hazır Tasarım Fincanlar, 6cm x 9cm x 5cm Çağrı ATASAYAR, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 2024.

Üretimi tamamlanmış seramik ürünler bu aşamaya kadar günümüzde amacına hizmet etmesi için oluşturulmaktadır. Ürünlerin üretim aşamasında gösterilen titizlik ve ürünü oluşturan temel malzemeler üründen daha fazla önem taşımaktadır.

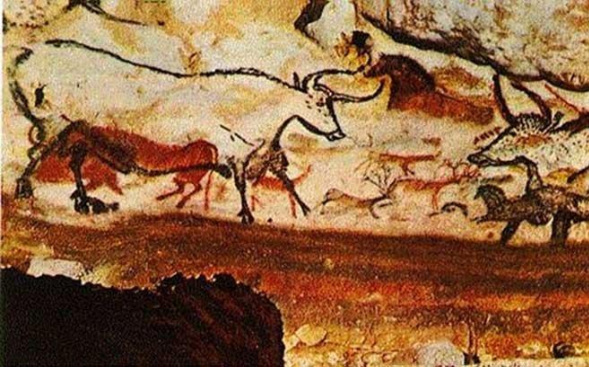
2. BÖLÜM: SERAMİK SANATI

Çalışmanın bu bölümde sanat algısı ve seramik sanatının endüstriyel boyutu ve dönüşümü incelenmektedir.

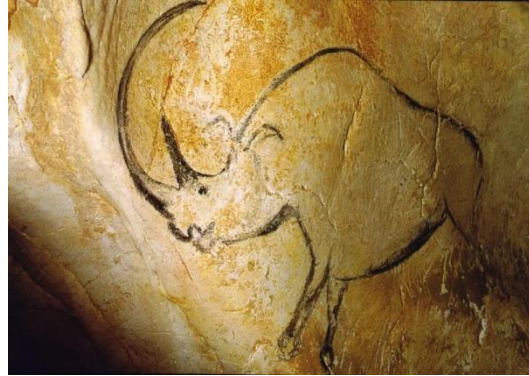
2.1. Sanat Algısı

Sanat kavramı en basit tanımı ile “*insanın duygu, düşünce ve hayallerini, somut ve soyut malzemelerle yaratıcı gücünü kullanarak kişiyi etkileyecek biçimde anlatma*” yeteneğidir. Zaman içerisinde tarih olgusuna bakıldığında geçmişten bilgiler verdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bugünü anlamının en kolay yolu bugüne gelene kadar geçmişte yaşananları anlayabilmekle mümkün olacaktır. Bu iletişimi sağlayabilmenin önemli yollarından birisi de sanattır. Çünkü insanlar duygu ve düşüncelerini yazı dışında sanat ile de aktarabilmektedir. Kaldı ki yazının henüz olmadığı dönemlere ait bilgiler sanat eserlerinin buluntuları üzerinden yapılmaktadır. Sanatı yazıdan ayıran bir önemli nokta ise yazının bir dile bağlı olmasıdır. Ancak sanat herhangi bir dile bağlı olmadığı için herkese hitap edebilmektedir. Bu noktada sanat tarihin hemen hemen her zamanında önemli bir iletişim dili olma özelliğini korumaktadır (Tuzlak, 2004, s. 3).

Görsel 12: Mağara Duvarlarına Yapılan Çizimler

Kaynak: www.kavrakoglu.com

Kaynak: www.arkeolojisanat.com

Çok eski dönemlere ait mağaraların duvarlarında bulunan resimler sanatın çok eski çağlardan beri kullanıldığının göstergesidir. O dönemlerde sanat eserlerinde teknolojiden bağımsız etkiler görülmekteydi. İnsanlar teknolojiden uzak bir şekilde sanatların icra edebilmekteydiler. O dönemlerde insanlar kile şekil vererek çeşitli heykeller ortaya çıkartmaktaydılar. Böylelikle sanat algısı geçmişten günümüze kadar geçen sürede kendini var eden bir algı olmuştur. Sanat algısı öyle bir güce sahiptir ki, insan çevresinde olup bitenlere sanatsal bir yönden baktığında tüm gerçekliği

görebilecek ve yaşamı ile ilgili çevresel etkenlerin farkına varabilecektir (Altıntaş & Eliri, 2012, s. 63).

Günümüze gelene kadar geçen süreç içerisinde sanat ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Halk arasında kullanılan tanımı “*insanların ihtiyaçlarının karşılanması konusunda öğretilen, yapılan iş*” şeklindedir. Ayrıca halk ağzında ustalık, hüner, marifet gibi anlamları vardır. Bu noktada sanat ve zanaat kavramları karıştırılmaktadır. Bu karışıklığın giderilebilmesi adına sanat kavramı güzel sanat olarak tekrardan tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre ise sanat “*insanların, doğa karşısındaki duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, ses, biçim gibi öğelerle aktardıkları ruhsal bir faaliyet*” şeklinde tanımlanmaktadır (Tuzlak, 2004, s. 8)

Sanat kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında kavrama dair ilk tartışmalar 19’uncu yüzyılın sonunda başlamıştır. O döneme kadar sanat kavramı ile ilgili kesin bir tanım yapılamamıştır. Bu sebeple eski dönem sanatçıların sanat ile ilgili kendine özgü tanımlamaları mevcuttur. Genelde varsayımlar üzerine kurulmuş olduğu için evrensel bir tanım yapılması engellenmiştir. Aynı zamanda tarihte her kültürün kendine özgü bir sanat tarzı vardır (Kavuran, 2003, s. 226).

Görsel 13: Mısır Sanatı - Dandera Tapınağı

Görsel 14: Yunan Sanatı – Auxerre Tanrıçası, Kadın Figürü (Kireç Taşı)

Sanat kavramının nasıl doğduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Bu sebeple eski çağlarda ortaya çıkan resim, heykel ve dokuma gibi etkinliklerde sanat olarak kabul edilmektedir. Bu noktada sanatın ve sanatçının olmadığı bir toplum yoktur yorumu yapılabilmektedir. Tarihin eski çağlarında var olan doğaya yönelik resim anlayışı yakın tarihe kadar ilkel kabilelerin sanat eserlerine yansımıştır. Sanatın

oluşmasına ve kavramlaştırılmasında önemli bir paya sahip olan insan, toplumsal bir varlıktır. Böylece insan eli ile oluşturulan her türlü sanat eseri de toplumsal bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır (Kavuran, 2003, s. 227).

Her sanat bir anlama ve bir şekle sahiptir. Sanat eserlerinin anlatmak istediği şeyi o sanatı icra eden kişinin sosyal çevresinden daha iyi anlatabilecek bir yol yoktur. Bu durumda ortaya çıkan sanatı anlayabilmek için sanatçının yaşadığı dönemi ve sanatçının yaşantısını da anlamak gerekmektedir. Bu durumda sanat algısının yaşanılan hayat tarzı ve yaşanılan döneme göre şekillenebildiğini söylemek mümkündür. Her dönemin yapıtında o döneme özgü bir anlayış barınmaktadır. Bu durumla ilgili “ sanatın varlık nedeni hiçbir zaman aynı değildir” görüşünü desteklemek gerekmektedir. Wright’a göre “sanat değişmeyen değerlerin bulunmadığı gerçeği ortaya çıkarır” görüşü sanat eserlerinde hakimdir (Kavuran, 2003, s. 228).

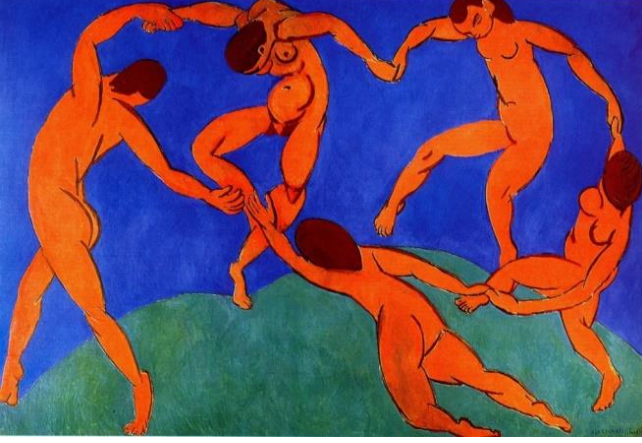
Sanat algısında sıkça karşılaşılan durumlardan birisi de sanatta eskiye dönme durumudur. Sanatta bu algı yeni sanat eserlerinin eksik kalmasına neden olmaktadır. Nitekim o ürün sanat eseri olmaktan çıkacaktır. Sanat algısının tanımlanmasına göre karşılaşılan bir diğer zorluk ise sanat alıcılarının sahip oldukları yargılardan kaynaklanmaktadır. Oscar Wilde bu duruma “*Cisimlerin çehreleri onu seyredenlerin kültürel düzeylerine göre değişir*” yorumunu katmıştır. Bu açıklama sosyokültürel farklılıkların farklı sanat anlayışları olabileceğini desteklemektedir. Bu farklılıklara bakıldığında sanat anlayışında ortak bir paydada buluşulması imkânsızdır. Ayrıca sanat hemen hemen tarihin tüm dönemlerinde güzel ile eş anlamlı bir şekilde kullanılmıştır. Bu nokta da karşımıza “renkler ve zevkler tartışılmaz” klişesi çıkmaktadır. Bu klişe ise sanat nedir sorusuna cevap vermeyi zorlaştırmaktadır (Erinç, 2011). En önemli sanat tanımlarından biri ise Gombrich’in Sanatın Öyküsü adlı kitabında karşımıza çıkmaktadır:

“Sanat adı verilen şey yoktur aslında, yalnızca sanatçılar vardır; yani bir zamanlar renkli topraklarda bir mağaranın duvarına becerebildiklerince bizon resimleri çiziktiren, bugünse boya satın alıp reklam afişleri yapan ve yüzyıllardan beri daha birçok şeyler üreten insanlar. Tüm bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın ve Sanat’ın var olmadığının bilincinde olunsun”

Sanat algısı; doğa ve toplumsal yansıma, anlamlı bir ürün ortaya çıkarma, duyguların dışa vurumu gibi algıları içerisinde barındırır da en temelde güzelliği / estetik beğeniye temsil etmektedir.

Sanat önemli iletişim araçlarından birisidir. Bu noktada sanatın toplumsal değerler üzerinde ve toplum kültürünün yansıtılmasında önemli sorumlulukları vardır. Bu sebeple sanatı anlamak gerektiği bir gerçektir (Erinç, 2011).

Görsel 15: Sanatta Estetik Örnekleri

Kaynak: Selena Mattei, 2023

Kaynak: Kübra Nur Kalkan, 2017

Sanat algısına dair bir diğer tanımlama ise “dürtüsel, duygusal ya da bilişsel olarak insanları etkileme gücüne sahip, maddelerin genellikle bir anlam ifade ederek ve sembolik öneme sahip bir şekilde düzenlenmesi ürününe verilen isim” şeklinde ifade edilebilmektedir. Sanat kavramı içerisinde insan dair pek çok tanımlamayı barındırmaktadır. Ayrıca sanat kavramının içerisinde müzik, edebiyat, film, fotoğraf, heykel ve resimlerde dâhil edilebilmektedir. Sanat kavramının tanımına yaparken felsefe içerisindeki estetik kaygı olgusuna da değinilmektedir (Kılıç, 2022, s. 1).

“Toplum ve sanat her dönem iç içe ilişki içinde olmuştur. Sanat ve sanatçı bulunduğu dönem içerisindeki etkileşimleri yansıtır. Sanatçı, sanatını icra ederken doğadan ve bulunduğu toplumun ruh halinden etkilenerek, eserini tüm bu yansımaların etkisi ile yapar. Konusu, tekniği, duygusu ne olursa olsun sanat tüm toplumları etkisi altına alır. Sanatçı, hangi kültürde olursa olsun sanatın ortak ve evrensel dilini kullanır ve bu evrensel dil aracılığı ile sanatı tanımlama çabası içerisine girer” (Kılıç, 2022, s. 1).

Daha öncede belirtildiği gibi sanat algısı tarihin en eski çağlarından günümüz çağdaş sanat anlayışına kadar geçen süreçte hemen hemen her dönemde rastlanmaktadır. Bu süreçler içerisinde yapılan sanat tanımlamalarının pek çoğunda ustalık kelimesi de yer almaktadır. Bu tanımlamanın varlığının sebebi ise toplumların sanatçı ile zanaatkârı aynı anlamda kullanmasıdır. Bu durumda sanat ve sanatçının işlevi ile ilgili fikir sahibi olmak mümkündür (Erinç, 2011, s. 23).

Önemli Erken Çömlekçilik Örnekleri:

1. *Jomon Kültürü (Japonya):* M.Ö. 14.500 - M.Ö. 300. Dünyanın bilinen en eski seramikleri, basit çanaklar ve dekoratif kaplar içerir.
2. *Çin Longshan Kültürü:* M.Ö. 3000 - M.Ö. 2000. Bu dönemde Çin’de gelişen seramik üretimi, daha sofistike tekniklerin ve formların ortaya çıkmasına neden olmuştur.
3. *Mezopotamya:* M.Ö. 7000. Neolitik dönemdeki yerleşim yerlerinde, günlük yaşamda kullanılan basit çömlekler ve kaplar yapılmıştır.
4. *Çatalhöyük (Türkiye):* M.Ö. 7000 - M.Ö. 6000. Neolitik yerleşim yerinde, seramik kaplar ve figüranlar bulunmuştur.

Bu erken örnekler, insanların kili işleyerek kaplar ve diğer günlük eşyalar yapmaya başladığı dönemin başlangıcını temsil eder. Seramik, zamanla hem sanatsal hem de pratik amaçlarla kullanılan önemli bir malzeme haline gelmiştir.

Seramik sanatı ile ilgili ürünler tarih öncesi dönemlerde vazo, saksı, insan vb. figürler olarak yapılmaktaydı. Öyle ki yapılan araştırmalarda ilk gemilerin yapımında bile kil materyalinin kullanıldığı söylenmektedir (Kılıç, 2022, s. 16).

Görsel 16: Gemi, Sırlı Seramik

Kaynak: (Korkmaz, 2018, s. 1527)

Gemi tasarımları hem geçmişte hem de günümüzde sanatın hem öznesi hem de aracı olmuştur. Gemi tasarımları sanatçılar tarafından farklı formlarda gerçekleştirirken seramik sanatçılarının da dikkatini çeken bir form olmuştur (Korkmaz, 2018, s. 1528).

Tarihte ilk çanak çömlek üretimi, yaklaşık 20.000 yıl öncesine, Üst Paleolitik döneme kadar uzanır. Bu dönemde, insanlar ilk kez kilden kaplar yapmaya başlamışlardır. Özellikle Japonya’da Jomon kültürüne ait seramikler, M.Ö. 14.500 yıllarına kadar uzanır ve bu kültür, dünyanın en eski seramiklerinden bazılarında ev sahipliği yapmaktadır.

Görsel 17: Hitit İmandık Vazosu Seramik Örneği

Görsel 18: Antik Dönem Seramik Örneği

Anadolu'da ilk seramiklerin ortaya çıkması, toprağın pişirilmesi ile ilk olarak su ve yiyeceklerin depolanması amacı güdülerek kaplar üretilmiştir (Sevim, 1993).

Görsel 19: Catalhöyük 'de bulunan seramik eserler

Yaklaşım 14 bin yıl öncesine ait olan bu buluntu sonraki dönemlerde çeşitlilik göstermiştir. Su kaplarından üretiminden dini tören idollerine, mimari objelere, kandil vb. ürünlerinin üretimine geçiş yapılmıştır. Bu ürünlerin çeşitliliği artarken insanlar seramik ürünlerin tekniklerini de geliştirmişlerdir. Seramik üretiminde seramiğin dışını kaplayan sır adı verilen bir kaplama tekniği vardır. İlk seramik sanatçıları / ustaları o dönem yaptıkları seramiklerin dışlarını suyu sızdırmaması adına erimiş kum ile kaplamışlardır. Ham seramiğin sırlanması denilen bu işlem seramik üretiminde önemli bir işlem olmuştur. (Özen, 1993, s. 68).

Sanat geçmişten günümüze varlığını sürdürmüş ve bir dil kullanmadan duygu ve düşünceleri nesillere aktarmıştır. Günlük yaşantımızda oluşan her duygu ve düşünceleri barındıran sanat iletişimde büyük görevler üstlenmiş ve kaynak olarak büyük yer edinmiştir. Her dönemin öncesinden aktarılan bilgiler, amacına hizmet eden tasarımlar, yaşam tarzları ve en önemlisi kültürleri aktarırken büyük iletişim aracı olmuştur. Seramik ilk dönemlerde ihtiyaç ve gereksinimleri karşılamak için tasarlanmıştır. Fakat dönemler ilerledikçe estetik kaygı oluşmuş ve görselliğe de önem verilmiştir. Dönemler ilerledikçe sanatla bir araya getirilen duygu ve düşünceleri içeren seramik eserler ortaya çıkmıştır.

Görsel 20: Sanatsal Seramik Örneği Emre Feyzoğlu

2.2 Endüstriyel Seramiğin Sanat Alanında Kullanımı

Endüstriyel seramik sanatı ihtiyaç dâhilinde hizmet veren ve seri üretime yönelik piyasa koşullarına bağlı olarak gerçekleşen bir alandır. İngiltere’de yaşanan Endüstri Devrimi ile birlikte daha geleneksel bir üretim şekli olan çömlekçi atölyelerinde üretilen ve işlenen seramik, endüstriyel üretim alanına girmeye başlamıştır. Ancak bu durum seramik sanatında tek tip ve ucuz ürünlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu noktada seramik sanatının yeni düzende yalnızca teknik ve üretim alanlarının geliştiğini söylemek mümkündür. Bu duruma tepki William Morris tarafından “*Endüstri Devrimini insanlığın kendine getirdiği en büyük felaket*” şeklinde gösterilmiştir. Bu tepki sonrasında Morris “*Arts and Crafts Movement*” isimli bir akım başlatarak insan emeğine saygı yaklaşımı

yaymaya çalışmıştır. Bu akım ile beraber seramik sanatı endüstriyel dönüşüm sürecinde kendine yeni pazarlar bulmuştur (Çevik, 2015, s. 89-90).

Endüstri ve sanat ilişkisinin en yoğun örneklerinin görüldüğü sanat dallarından birisi seramik sanatıdır. Başlarda usta-çırak ilişkisi ile ilerleme kaydeden seramik sanatı günümüz koşullarında da önemi hale devam eden sanat dallarından birisi olmuştur. Ülkemizde seramik sanatına dair ilk örnekler 1950’li yıllarda ortaya çıkmıştır. O dönemde ülkemizde seramik endüstrisi, kaplama seramikler, sofrta ve süs eşyalarının yanı sıra sağlık ihtiyaçlarında da kullanılmaktadır. Pek çok kullanım alanına sahip seramik ürünlerinin çağdaş seramik sanatına geldiği dönemde ise kullanım alanı genişlemeye başlamıştır (Özen, 1993, s. 78).

1900’lü yıllarda Almanya’da etkileri görülen Bauhaus ekolü endüstriyel seramik alanında önemli gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Ekolün kurulduğu zamanda endüstri alanında yaşanan gelişmeler el emeğinin ortadan kalkacağına yönelik ciddi eleştirileri beraberinde getirmekteydi. Estetikten uzak bir üretiminde kaygısı yaşanmaktaydı. Tamda bu eleştirilerin giderilebilmesi adına ortaya çıkan Bauhaus ekolü bu kaygıları ortadan kaldırma amacı gütmekteydi. Bu ekol “*sanat ve zanaatı bir araya getirerek çağın ihtiyaçlarına ve teknolojik gelişmelere uygun, özgün, estetik bir tasarım anlayışı*” desteklemektedir. Bu amaç doğrultusunda ekol teknoloji ile sanatın ortak değerlerinden faydalı ve güzel olanı bir araya getirmeyi hedeflemektedir. El emeğinin tekrar gündeme gelmesi ile amaçlanan eski yöntemlerin geri getirilmesi değildir. Burada amaçlanan gelecekteki sanatçıların el emeğine olan önemi tanınmasıdır. Bu duruma en güzel örnek Bauhaus atölyelerinde makine ile ortak bir noktada buluşmaya çalışmasıdır (Aslan, 2019, s. 1308).

Bauhaus seramiklerinin en önemli özelliği kullanılan hammaddelerin nesnelere silüetlerinde netlik ortaya koymasındır. Bu seramiklerin formlarında genel anlamda dışta çıkıntı olan kulplar kullanılmıştır. Bu seramikler en az metal örnekler kadar keskin hatlara sahiptirler. Çömleklerde basit sınırlar kullanılır ve fırça ile süsleme hiç yok denebilecek kadar azdır (Aslan, 2019, s. 1308).

Görsel 21: Gropius, Çay Takımı

Kaynak:(Aslan, 2019, s. 1308)

Birinci Dünya Savaşı sonrasında sanat ile topluma bakış açısı yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte seramik sanatı sanat ve zanaat kavramları arasındaki belirsizlikte kendi varoluş mücadelesini vermekteydi. Bunun bir sebebi de seramik sanatının 19'uncu yüzyılın sonlarına kadar dekoratif sanatlar arasında sayılmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemde seramiğin sanata dönüşmesinin en güzel örneği İngiliz seramikçi Wedgwood'tur. Wedgwood, 1750'den itibaren endüstriyel seramikleri sanata dönüştürmeyi başarmıştır (Ünal, 2021, s. 208).

Görsel 22: Wedgwood'un Seramik Sanat Eserleri

Kaynak: (Ünal, 2021, s. 208)

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise işlevi olmayan objeler üretilmeye başlanmıştır. Bu eserler sanat olarak zanaat adı altında ortaya konuştur. Bu hareket zanaat ve sanat arasındaki geçişkenliği sağlamıştır. Bu dönemde ortaya koyulan en önemli eser günümüzde Ulusal Amerikan Sanatı Müzesi'nde sergilenen "Sallanan Çömlek" adlı eserdir. Ayrıca yine bu dönemde Picasso tabak, vazo vb. formlardaki toprak kalıplarını renklendirip geleneksellikten modern sanata dönüştürmeyi başarmıştır (Ünal, 2021, s. 209).

Görsel 23: Peter Voukos

Kaynak:(Ünal, 2021, s. 209)

Picasso'nun sanat anlayışı seramiğin yeni boyutlar kazanmasını sağlamıştır. Seramik sanatında var olan sınırsız imgeleme başka sanatçıların heykeltıraş ile ilgilenmesinin yolunu açmıştır. Böylelikle pek çok sanatçı Picasso'nun atölyesini ziyaret ederek atölyenin evrensel bir akademiye dönüşmesini sağlamışlardır. Çağdaş seramik uygulamaları olarak nitelendirilen bu uygulamalar Türkiye'de eş zamanlı bir gelişme ile ilerledi. Ülkemizde bu konu ile ilgili Füreyâ Koral, Sadi Diren, Jale Yılmabaşar gibi isimler başarılı seramik sanatçılarındandır (Ünal, 2021, s. 212).

Sanat, zanaat ve teknoloji kavramlarını bir araya getiren ve aynı zamanda toplumların ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran Gropius ve Bauhaus çalışmaları ile seramik güzel sanatlara oldukça yaklaşmıştır. Bu yaklaşma her ne kadar büyük tartışmalara neden olsa da endüstriyel seramik artık bir seramik sanatı olarak konumlandırılmıştır. Bu dönemde iç mimari, dış mimari, peyzaj gibi alanlarda dekoratif ve sanatsal olarak seramiğe yer verilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda ise seramik endüstriyel ve soyut sanat tanımlamaları ile güzel sanatlar ve mühendislik alanlarında yerini garantilemiştir (Ünal, 2021, s. 213).

Görsel 24: Sadi Diren - Gemi

Görsel 25: Füreyâ Koralın Seramik Eseri

2.3 Endüstriyel Seramik Ürünlerinin Sanatsal Örnekleri

Seramik sanatının tarihsel süreç içerisindeki değişimi daha geç bir tarihte ortaya çıkmıştır. Antik çağlardan şu an içerisinde bulunduğumuz döneme kadar geçen sürede seramik sanatı ancak 20'inci yüzyılda bir sanat olarak kabul edilmiştir. Sanayi devrimi sonrasında malzeme fazlalığı nedeni ile el emeği göz ardı edilse de o dönemde bununla mücadele eden düşünceler ve hareketler olmuştur (Arın, 2022, s. 71). Endüstriyel seramiğin sanatsal ürünlerine dair örnekleri aşağıda sıralanmaktadır.

Görsel 26: Bernard Leach Endüstriyel Seramik Sanatı

Görsel 27: Hans Cooper- Endüstriyel Seramik Sanatı

Francesca Dimattio Amerikalı bir sanatçıdır ve eserleri seramik ve sırlama teknikleri ile ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda Dimattio seramik heykel sergisi sunmaktadır (Yetkin, 2022, s. 85-86).

Görsel 28: Dimattio'nun Eseri

Endüstriyel seramik sanatında önemli bir diğer isimde Bouke de Vries'tir. Vries, seramik restorasyonu eğitimi almıştır. Eserlerine genelde kırık çömlüklerden faydalanarak “yıkımın güzelliği” adını vermektedir (Yetkin, 2022, s. 92).

Görsel 29: Çin porselen figürleri

Avrupa'daki eserlerin yanı sıra ülkemizde de önemli seramik sanatçıların eserlerine rastlanmaktadır. Bunlarda en önemlisi Elif Ağa Tekin'in atık porselenleri toplayarak yaptığı “Kırık Düşler Kutusu” adlı eseridir (Yetkin, 2022, s. 94).

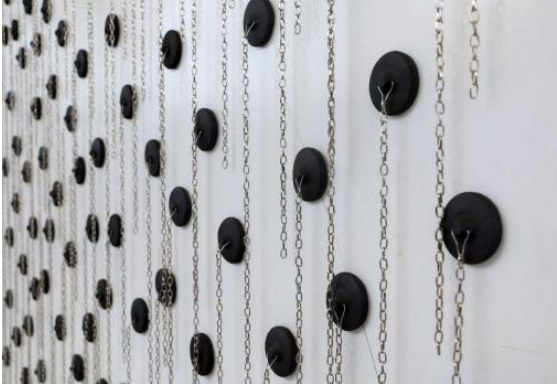
Görsel 30: Kırık Düşler Kutusu Adlı Eser

Seramik sanatı olarak karşımıza çıkan diğer örneklerden bazıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

2.4 Endüstriyel Seramik Ürünlerin Sanatsal Örnekleri

Tablo 1: Seramik Sanatına Örnekler

Su Yolu	
Hayrat II	
Sofra	
İsimsiz	

Kaynak: (Yetkin, 2022)
Fotoğraflar: Mert Yılmaz

3. BÖLÜM: ÜRETİM MALZEMELERİNİN SANATTA ÖNEMİ

3.1. Üretim Malzemeleri ve Sanat

Sanatta malzeme kullanıma dair fikirler şu ifadeler ile açıklanmaktadır.

“Yüzyılımız tuvale karşı girişilen hamlelerle doludur. Tuvalin içeriğinin boşaltılması, tuvalin çerçevesinin bile resim yapılarak boyanması, tuvalin parçalarına ayrılması, üzerine basılarak, boyalar damlatılıp fışkırtılması, tuval gövdesinin bir bıçakla yarılması, çöplerle ve atıklarla bir tutulması, sıradan bir tüketim nesnesine dönüştürülmesi, bir tuvalet kapısı gibi yazılıp çizilmesi, hırpalanması, sanatçısının öznelliğinden koparılması, küfürlü, pornografik yazılar ve resimlerle doldurulması onu yalnızca gözden düşürmek değil, kadavra gibi üzerinde çalışmış gibi bir tutumla araştırmasıyla ilişkilidir”
(Önal, 2018, s. 13).

Malzemelerin sanatsal faaliyetlerde kullanımı sanatçıyı malzeme ile ilgili biraz araştırma yapmaya yönlendirmektedir. Sanatçı doğadan elde ettiği veya hazır olan malzemeleri sanat eserinin konusu dahilinde eserine dahil etmektedir. Malzeme değişimi, hazır nesnelere endüstriyel yöntemlerle tekrar kullanılabilir hale getirmekte sanatsal eylemlerden biri olarak ifade edilmektedir (Önal, 2018, s. 14).

Doğadan en kolay bulunan malzemelerden teknolojik alanda elde edilen tüm malzemelere bakıldığında pek çoğu sanatsal faaliyette kullanılmaktadır. Bunun en büyük örneklerini ilkel toplumlarda görmek mümkündür. Malzeme kullanımı ile sanat eserine özel tepkisel bir yaklaşım olarak anlamlar yüklenmektedir. Teknolojik gelişmelerin yaşanması ile birlikte malzeme alanında genişleme yaşanmış ve ortaya çıkan malzeme çeşitliliği sanatsal faaliyetlerde de kendini göstermiştir. Sanatsal faaliyetlerde malzeme kullanımı sanat eserlerine karşı yeni bir ifade arayışı ortaya koymuştur. Bu konu ile ilgili performans sanatında daha fazla malzeme kullanıldığı bilinmektedir (Önal, 2018, s. 16).

3.2. Üretim Malzemesinden Biri Olan Kil ve Özellikleri

Doğada bulunan kil yataklarının özellikleri, oluşum süreçleri ve çevre koşullarının farklılığı nedeniyle her zaman aynı özellikleri göstermezler. Kil yatakları, içerdiği en yoğun malzemeye göre adlandırılmış ve kullanım alanlarına uygun özellikleri incelenerek sınıflandırılmıştır. Kil minerallerinin oluşumu üzerine yapılan incelemeler, bu mineralleri üç ana grupta toplar:

Dış Etkilerle Oluşanlar: İçerisinde karbondioksit ve humus bulunan asidik yüzey suları, feldspat, kireçtaşı ve dolomitleri etkileyerek kil minerallerini oluşturur. Bu oluşumlar genellikle yüzeye yakın derinliklerde gözlemlenir ve sadece çatlaklar ve fay hatları boyunca görülür.

İç Etkenlerle Oluşanlar: İçerisinde karbondioksit bulunan yer altı suları ve hidrotermal faaliyetler, hidrotermal kökenli kil minerallerinin oluşumunu sağlar. Bu tür kil yatakları, genellikle sıcak kaynakların ve gayzerlerin yakınlarında bulunur.

İç ve Dış Etkenlerle Oluşanlar: Hem iç hem de dış etkenlerin bir arada görüldüğü kil yataklarıdır (Sümer, 2005:29-30.).

Kil taneleri genellikle 2 mikrondan küçüktür ve pişirildiklerinde geri dönüşümsüz olarak sert hale gelirler. Kil tabakaları arasına su girdiğinde bir çekim oluşur, bu da seramiklere daha kolay şekil verilebilmesini sağlar. Suyla karıştırıldığında kolaylıkla şekil verilebilen alüminyum silikat mineralleri, dört ana başlıkta incelenir:

Kaolinit Grubu: İçerisinde Kaolinit ile beraber mika gibi katkı maddeleri bulunur. Bu grupta nakrit, dikrit, Kaolinit, levisit, anoksit ve halloysit gibi kil mineralleri yer alır.

Montmorillonit Grubu: Bu gruptaki kil mineralleri, seramik sanayisine uygun özellikler göstermemeleri nedeniyle daha az kullanılırlar.

İllit Grubu: Mika kökenli ve şekil verilmesi kolay killerdir.

Kalorit Grubu: Kil minerali pennit olan bu grupta kil, ince taneli ve yeşil renklidir.

Seramik killeri, sekonder ince taneli kil türüdür. Pişme renkleri beyaza yakın, gri, bej ve kremdir. Kil yataklarından çıkarıldıkları gibi kullanılırlar ve genellikle Kaolinit minerali içerirler. Nadir olarak montmorillonit minerallerinden de oluşabilirler. Türkiye'de Söğüt ve Bilecik yöresindeki killer bu gruba girmektedir.

Refrakter killler, iki türle karşılaşılır: Şamot kili, alüminyum yüzdesi açısından yüksek olan sert yapılı killerdir ve kömür yataklarının katmanlarında bulunurlar. Bağlama kili ise refrakter ve plastik killerdir.

Bentonitler, volkanik kayaçların fiziksel parçalanması sonucu oluşan montmorillonit içerikli killerdir. İki grupta incelenirler: Şişen ve şişmeyen bentonitler. Şişen bentonitler, su ile karıştırıldıklarında kendi hacimlerinin 5-10 katı kadar artış gösterirler. Şişmeyen bentonitlerin ise emilim özellikleri yüksektir.

Gre killler, 1250°C civarında pişirildikten sonra camsılaşır ve krem renkli, plastik özelliğe sahip olurlar. Çömlekçilikte kullanılsalar da seramik sanayisinde tercih edilirler. İstanbul, Bilecik ve Kütahya yörelerindeki yataklarda bu tür killere rastlanır (Sümer, 2005:29-32.).

Tuğla ve kiremit killeri, içeriklerindeki demir bileşikleri dolayısıyla kırmızı ve kahverengi renklindedirler. 950-1100°C'de pişirilerek gerekli olan dayanıklılığı sağlarlar. Bu killler, doğada yüzeye yakın yerlerde buldukları için organik bileşikler, kalker ve demir gibi safsızlıklar içerebilirler.

Seramik sanayisinde, Kaolin esaslı killler kullanılmaktadır. Az miktarda bentonit, plastikliği sağlamak amacıyla eklenir. Porselen, mutfak eşyası ve elektro porselen yapımında kullanılan killere belirli miktarlarda feldspat ve kuvars da eklenir (Sümer, 2005:32-33.).

Killerin çıkarılması genellikle açık işletme yöntemiyle yapılır. Küçük yataklarda ise kapalı işletme yöntemleri kullanılır. Her iki yöntemde de kil yataklarındaki damarların kalınlığına göre makineler ve ekipmanlar ile üretim gerçekleştirilir. İnsan gücü ile üretim de yaygın bir yöntemdir (Tuncer, 1997:61.).

3.3. Sanatta Kilin Önemi ve Kullanımı

Mütevazı ancak her yerde bulunan ve doğanın cömert bir armağanı olan kil, sanatsal ifade ve yaratım süreçlerinde derin bir öneme sahip bir malzeme olarak tarih boyunca kendini kanıtlamıştır. Kil, temel özellikleri ve işlenebilirliği sayesinde, çok çeşitli sanatsal ve zanaat dallarında tercih edilen bir araç olmuştur. Antik medeniyetlerden günümüze kadar kil, sanatçılar ve zanaatkarlar tarafından çeşitli estetik ve işlevsel amaçlar için kullanılmakta, böylece kültürel mirasın önemli bir parçası haline gelmiştir.

Antik Yunanlılar ve Romalılar, pişmiş toprak heykellerini yaratmak için kil kullanarak bu malzemenin sanatsal potansiyelini keşfetmişlerdir. Bu dönemde kil, estetik ve yapısal olarak sanatsal ifadeyi destekleyen bir malzeme olarak değer görmüştür. Yunan ve Roma dönemlerinde, kilin çeşitli tekniklerle işlenmesi, zamanla gelişen pişirme yöntemleriyle birlikte, estetik ve fonksiyonel açıdan zengin eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin, Yunanlılar, kilin ince işçilikle şekillendirildiği ve çeşitli süslemelerle zenginleştirildiği vazolar ve heykeller üretmiştir.

Günümüze geldiğimizde, çağdaş sanatçılar kilin bu eski geleneğini sürdürerek, daha karmaşık ve yenilikçi seramik eserler üretmektedir. Modern sanatçılar, kilin estetik ve teknik olanaklarını sınırlarını zorlayarak, farklı dokular, renkler ve biçimlerle sanatsal ifadelerini genişletmiştir. Kilin işlenebilirliği, dayanıklılığı ve çeşitli pişirme tekniklerine uygunluğu, sanatçılara geniş bir yaratıcılık alanı sunarak, onların yaratıcı vizyonlarını özgürce ifade etmelerine olanak sağlamaktadır.

Kilin sanatsal ortamda kalıcı bir varlık olarak kabul edilmesi, bu malzemenin insan hayal gücü için bir tuval işlevi görmesini mümkün kılmaktadır. Sanatçılar, kilin sunduğu çeşitli teknik ve estetik olanakları kullanarak çevrelerinin, kültürlerinin ve insan deneyimlerinin özünü yansıtmaya fırsatı bulurlar. Bu bağlamda, kil, hem tarihsel hem de çağdaş sanat uygulamalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Kil, sadece estetik ve teknik yönlerden değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bağlamlarda da zengin bir miras sunar. Bu malzeme, birçok farklı kültürde ve dönemde sanatın ve zanaatın temel taşlarından biri olmuştur. Kilin sanatsal değeri, onun tarih boyunca sanatçılar tarafından nasıl kullanıldığı ve geliştirildiği ile yakından ilişkilidir. Günümüz sanatçıları, bu uzun geçmişten ilham alarak, kilin sunduğu olanakları daha da ileriye taşıyarak yeni ve heyecan verici eserler üretmeye devam etmektedir (Schweizerbart, E. 2014)

Sonuç olarak, kil, hem geçmiş hem de modern sanat uygulamalarında, estetik ve işlevsel bir araç olarak kalmaya devam etmektedir. Sanatçılar ve zanaatkârlar için paha biçilmez bir kaynak olan kil, yaratıcı süreçlerde sürekli olarak ilham kaynağı olmakta ve sanatsal ifadeye katkı sağlamaktadır.

Seramik sanatında uygulamalar duygu ve düşünceler aktararak çamur iletişim aracı olarak kullanılarak oluşturulmuştur. Seramik eserlerin üretim malzemeleriyle bir bütün halinde olduğu seri üretimin amaçlandığı kalıpların seramik eserlerin içerisine dahil edilebilir. Kalıplarda eserler gibi duygu ve düşünceleri barındırmakta olup işlevinin dışarısında sanata dahil olduğu işlenmiştir.

4. BÖLÜM: UYGULAMALAR

Görsel 31: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20cm x 9cm x 4cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 31 de seramik eser siyah kreaton çamuru ile oluşturulmuş olup el ile şekillendirilmiştir. Eser kalıplar içerisinde elde edilmiş fincanları da kendisi ile bir bütün oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Buradaki amaç endüstri üretimi olan fincanın işlevinin dışında da kullanılarak soyut bir çalışma elde edilmiştir.

Çalışma oluşturulduktan sonra kurumaya bırakılmış sonra 1040°C bisküvi pişirimi yapılmıştır. Pişirim sonrasında lines Times adlı sır fırça yardımı ile 4 kat uygulanmış ve tekrardan 1210°C elektrikli fırında pişirilmiştir. 1210°C de pişirilmesinin sebebi çamurdan elde edilmek istenen koyuluğu sağlamak ve çamurun sinterleşmesini sağlamak içindir. Koyu bir siyah elde edilmesinin sebebi figürlerin karamsar ruhlarını temsil etmektedir. Çalışmalarda hayvan figürleri kişisel tasarım olarak kullanılmıştır.

Endüstriyel üretim malzemesi olarak kullanılan kalıbın işlevinin yanı sıra figürlerle bir bütün haline getirilerek üretimini sağladığı fincan tasarımının işlevinin dışında da figürlerle bir kullanılabileceği ve sanatın içerisinde yer alabileceği işlenmiştir.

Görsel 32: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür Ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20x9x4 cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 33: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20x9x4 cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 34: *Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür Ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi., 20cm x 9cm x 4cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.*

Görsel 35: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 24cm x 15cm x 4cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 36: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 24cm x 15cm x 4cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 37 : Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 38: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 39: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16cm x 10cm x 5cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Çalışmalarda kalıplar detayları ile çalışmalarını desteklemiş olup bir bütün halinde tasarlanmıştır. Kalıplarda olduğu gibi içerisinden elde edilen ürünlerde dönüşümde aynı öneme sahiptir.

Görsel 40: *Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.*

Görsel 40'ta oluşturulan çalışma kalıpların içerisinde döküm ile elde edilen fincanları bir arada kompozisyon haline getirilerek figürlerle bütünleştirilmiş ve soyut bir çalışma elde edilmiştir. Görselde de görüldüğü gibi tamamen işlevsel kimliğinden bağımsız olarak yeni bir bakış açısı sunularak izleyiciye yeni bir izlenim kazandırılmaktadır.

Görsel 41: : Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Sağ Profil, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 42: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 43: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 44: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Çift Batarya Kalıp Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi., 14cm x9cm x 11cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 45: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışma, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20cm x 10cm x 20cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 45'te endüstriyel üretim araçlarıyla tasarlanmış olan fincanlar sanatsal dönüşümünü sağlamış ve kendi başına eser haline getirilmiştir.

Görsel 46: Endüstriyel seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR, 2024 Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20cm x10cm x 20cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 47: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figürün ve Fincanların Oluşum Aşaması, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi.

Görsel 48: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 49: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figürünün ve Fincanların Oluşum Aşaması, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi.

Görsel 50: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 51: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 30cm x 16cm x 6cm, Stoneware Beyaz Kreaton 372, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 52: Endüstriyel seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 15cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 53: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 15cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

Görsel 54: Endüstriyel Seramik Üretim Malzemelerinin Sanatsal Dönüşümüne Örnek Seramik Çalışması Figür ve Fincanlar, Çağrı ATASAYAR 2024, Kişisel Fotoğraf Arşivi. 15cm x 16cm x 6cm, Stoneware Siyah Kreaton 376, Elle Şekillendirme, 1210°C.

SONUÇ

Sanat alanında seramik malzemenin kullanımı bir başka ifadeyle ön plana çıkışı Endüstri Devrimi ile başlamış ve Bauhaus ekolünün etkileriyle devam etmiş seramik sanatı, bu süreçte eğitim ve endüstriyel üretim alanında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Sanayi devrimi, üretim süreçlerine makine gücünü dahil ederken seramik sanatında uygulanan üretim tekniklerine ve kullandığı malzemelerde önemli yenilikler ve gelişmeler yaşanmasına olanak sağlamıştır. Bauhaus ekolü ise sanatı ve zanaatı birleştirerek yüceltmış ve yaşanan modern çağı, modern yaşamı yeni bir anlayışla tanımlayarak ‘form fonksiyonu izler, güzellik buradan gelir’ düşüncesi ile yapı ve ürünlerin tasarımında işlevi öne çıkarmıştır. Tasarımlarda doğal malzeme ön plana alınmış, ahşap, cam ve seramik günlük hayatın hemen hemen her alanında kendilerine yer bulurken estetiği, üretimi ve kullanım alanları çeşitlenmiş ve gelişmiştir.

Sanatın toplumdaki algısı, değeri ve önemi modern çağa ayak uydurup dönüşürken seramik alanındaki estetik ve teknolojik ilerlemeler, seramik sanatının uluslararası sanat alanında yer bulmasını sağlamıştır. Ayrıca malzemenin yeni olanaklarının keşfedilmesi, üretim tekniklerinin gelişmesiyle enerji ve hammadde kullanımında sanayinin ve uzay teknolojisinin gelişmesinde hatta tıbbın ilerlemesinde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler, daha verimli ve sürdürülebilir üretim yöntemlerinin geliştirilmesine olanak tanımıştır.

Kaydedilen gelişmeler yalnızca teknik alanda değil, aynı zamanda sanatsal bağlamda da etkili olmuş, yeni bakış açıları ve yaklaşımların geliştirilmesini sağlamıştır. Seramik malzemeyle yapılan sanat yapıtlarında kullanılan yeni gelişen hammaddeler ve endüstriyel teknikler sanatçıya yeni olanaklar sağlamış, malzemenin her yönüyle açığa çıkarılmasında, yeni ifade biçimleri geliştirilerek estetik değerler kazandırılmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu durum, seramik sanatının estetik açıdan zenginleşmesine yol açmıştır. 20. yüzyılda “sanat seramiği” kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte seramik, sanatsal anlamda kendini kanıtlamış ve diğer plastik sanatlardan ayrılarak kendi ekolünü oluşturmuştur. Bu gelişmeler, seramik sanatının hızla yayılmasının önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır.

Dönemin avangard sanatçılarından ilk Gauguin ardından Picasso ve Miro’nun seramik sanatının gelişimindeki katkıları büyük olmuştur. Deneysel anlayışa sahip, estetik açıdan yenilikçi olan bu sanatçılar, seramiği sadece bir zanaat alanının malzemesi değil, sanat alanında malzemesi olmasının yolunu açmışlardır. Onların çalışmaları, seramiğin sanatsal bir ifade aracı olarak benimsenmesine katkı sağlamış ve yeni nesil sanatçılara ilham vermişlerdir.

Seramik sanatının sanat alanının bir parçası olmaya başladığı bu çağda her alanda toplumları temelinden sarsan değişim ve yarattığı dönüşümü sağlayan da yaşanan teknolojik gelişmeler olmuştur. Yeni teknolojiler, seramik üretiminde daha hassas ve yenilikçi yöntemlerin kullanılmasına olanak tanımış, bu da seramik sanatının hem teknik hem de estetik açıdan büyük bir dönüşüm yaşamasını sağlamıştır. Seramik sanatı, sanayi devrimi ile başlayan süreçte teknolojik ilerlemelerle desteklenmiş, bu da seramik sanatının hem teknik hem de sanatsal açıdan evrilmesine yol açmıştır. Seramik malzemenin üretiminde birçok yöntem bulunur. Bunların arasında kalıpla üretim büyük bir yer tutar. Ürünün üretiminde en önemli parça olmasına karşın sahnenin hep arkasında kalmış ve sahnenin önüne aktarılmamış, ötelenmiş, görmezden gelinmiştir. ‘Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleriyle Sanatsal Dönüşüm’ adlı Yüksek Lisans çalışmasında yapılan uygulamalar kalıp ve kalıpla üretilenin temsili üzerinden her alanda yaşanan görmezden gelme, değersizleştirme, anlayışına bir karşı çıkış niteliğindedir. Bu nedendir ki; iş gücünü ve emeğin rolünü üstlenen kalıplar ve kalıpların aracılığıyla üretilen günlük yaşantımızda kullanılan seramik ürünler bu çalışmada işlevinden tamamen bağımsız hale getirilerek perde arkasından gün yüzüne çıkarılmıştır. Arka planda bırakılan, görmezden gelinen ancak büyük bir titizlikle ve amacına hizmet etmek için ince hesaplarla oluşturulan genel olarak her kalıp, özel olarak seramik üretim malzemeleri, detayları ve oluşum aşamalarıyla sanatın da malzemesi olabileceği düşüncesi uygulamalarla ortaya konmaya çalışılmıştır. Zanaatın sanatın ayrılmaz bir parçası olduğu bu yolla vurgulanmaktadır. Bu amaçla uygulamalarda özellikle, seramik üretim aşamasında kullanılan kalıplar ve üretilen ürünler işlevsellikten ayrılmış bir başka ifadeyle bağlamından koparılmıştır. Böylece kalıp, kalıpla üretilen biçim ve eklenen figürle tamamlanan üç boyutlu kompozisyonlar yeni birer bağlamla perdenin önünde yerlerini almışlardır. Araç değil amaç haline gelen, üreten kalıplar da üretilen seramikler de artık özgürdür...

KAYNAKÇA

- Altıntaş, O., & Eliri, İ. (2012). Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Algısı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 1(5).
- Arın, M. (2022). Hazır Endüstriyel Seramik Ürünlerin Sanat Objesi Olarak Kullanılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. Eskişehir.
- Aslan, P. Ş. (2019). Bauhaus Ekolü ve Endüstriyel Seramik Tasarımına Etkileri. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(55).
- Çevik, N. S. (2015). Avrupa Seramik Sanatında Endsütrileşme Süreci ve Cumhuriyet Sonrası Türk Seramik Sanatına Yansımaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 77-95.
- Droste, M. (1990). *Bouhaus*. Berlin: Taschen.
- Erinç, S. M. (2011). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ayraç Yayınları. İstanbul.
- Kavuran, T. (2003). Sanat ve Bilimde Gerçek Kavramı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(15), 225-237.
- Kılıç, A. (2022). Seramik Uygulamak Özelinde Sanat ve Terapi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. Ankara.
- (2003). Endsütri İktisadında Verimlilik Ölçme ve Strateji Geliştirme Teknikleri. R. Kök içinde, *Endsütriyel Yönetim*. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir.
- Korkmaz, T. (2018). Çağdaş Seramik Eserlerde Gemi Formu. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(30).
- Küçükkalay, M. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(2), 51-68.
- Önal, P. B. (2018). Sanatta Malzemenin Yaratım Sürecindeki Rolü ve Seramik Sanatında Esere Özel Bünye Kullanımı. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Seramik Anasanat Dalı. Ankara.
- Özen, A. T. (1993). Ateşin Toprağa Hükmettiği Sanat. *Anadolu Sanat Dergisi*(1), 56-61.
- Schweizerbart, E. (2014). Ancient and Historical Ceramics. Materials, Technology, Art, and Culinary Traditions
- Sevim, K. (1993). Endüstriyel Seramik Tasarımında Kullanılan Kalıplama Sistemleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Sümer, G. (2005). Seramik Hammaddeleri, Eskişehir: Ak Ofset Yayınları
- Tuncer, G. (1997). Türkiye Seramik Hammaddelerine Genel Bir Bakış, 2

Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu, 58-69.

Tuzlak, B. (2004). Sanat Eğitimi ve Çevre İlişkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Ünal, S. (2021). Estetik-Sanat-Zanaat Yaklaşımıyla Seramik Sanatı Üzerine Düşünceler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 195-224.

Yeşilyurt, G. (2001). Endüstriyel Seramik Tasarımında Şekillendirme ve Üretim Yöntemleri İle Kişisel (Endüstriyel) Tasarımlar. *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. İstanbul.

Yetkin, A. M. (2022). Endüstriyel Seramik Malzemelerinin Sanatsal Yorumu. *Yüksek Lisans Tezi*. Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Uşak.

YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

18 / 10 / 2024

Çağrı ATASAYAR

Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününi kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

18 /10/ 2024

Çağrı ATASAYAR

YÜKSEK LİSANS SANAT ÇALIŞMASI RAPORU ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Endüstriyel Seramik Üretim Malzemeleriyle Sanatsal Dönüşüm

Yukarıda başlığı verilen Sanat Çalışması Raporumun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
16/ 10/ 2024	82	73251	01/ 10/ 2024	% 5	2486877982

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (18/ 10/ 2024)

Çağrı ATASAYAR

Öğrenci No.: N22121475

Anasanat Dalı: SERAMİK

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
✓	-----	-----	-----

DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR.

(Prof. Dr. Candan TERVİEL)

MASTER'S ART WORK REPORT ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Artistic Transformation With Industrial Ceramic Production Materials

The whole art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
16/ 10/ 2024	82	73251	01/ 10/ 2024	%5	2486877982

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (18/ 10/ 2024)

Çağrı ATASAYAR

Student No.: N22121475

Department: CERAMIC

Program/Degree:

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
✓	-----	-----	-----

SUPERVISOR APPROVAL
APPROVED
(Prof. Dr. Candan TERVİEL)

